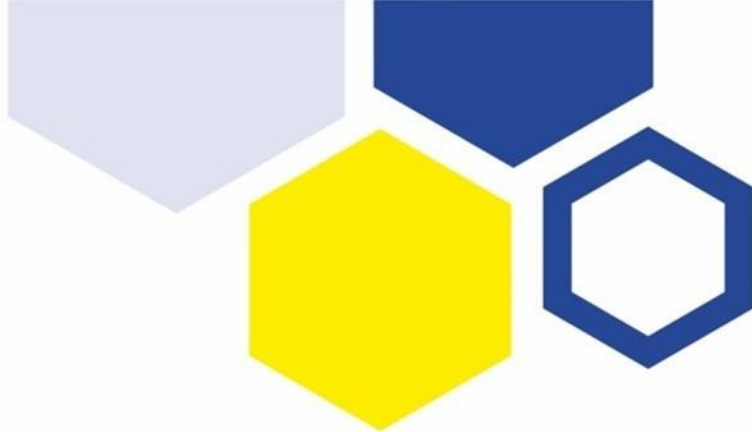

Interreg

Bendrai finansuoja
EUROPOS SĄJUNGA

Lietuva – Lenkija

SavePeatLands: pelkių atkūrimas, pasitelkiant žinias, praktiką ir bendradarbiavimą

*Galutinė projekto konferencija
2025 m. lapkričio 18 d.*

Adaptuotų gairių Lietuvoje „Hidrologinio režimo atkūrimas pelkėse ir kitose durpynuose“ ir planavimo procedūrų gairių „Kaip atkurti pelkę savo sklype?“

**Pelkių atkūrimo ir apsaugos fondo aplinkos apsaugos
ekspertas Leonas Jarašius**

Hidrologinio režimo atkūrimas pelkėse ir kituose durpynuose

Metodinė priemonė

Pawel Pawlaczyk
Sunna Áskelsdóttir
Leonas Jarašius
Jūratė Sendžikaitė
Kristina Dapkūnienė
Raimondas Šadzevičius

RAIMONDAS ŠADZEVIČIUS, LEONAS JARAŠIUS, KRISTINA DAPKŪNIENĖ

KAIP ATKURTI PELKĘ SAVO SKLYPE?

Pelkių atkūrimo gairės ūkininkams

Hidrologinio režimo atkūrimas pelkėse ir kituose durpynuose

Metodinė priemonė

Pawel Pawlaczyk
Sunna Áskelsdóttir
Leonas Jarašius
Jūratė Sendžikaitė
Kristina Dapkūnienė
Raimondas Šadzevičius

Turinys

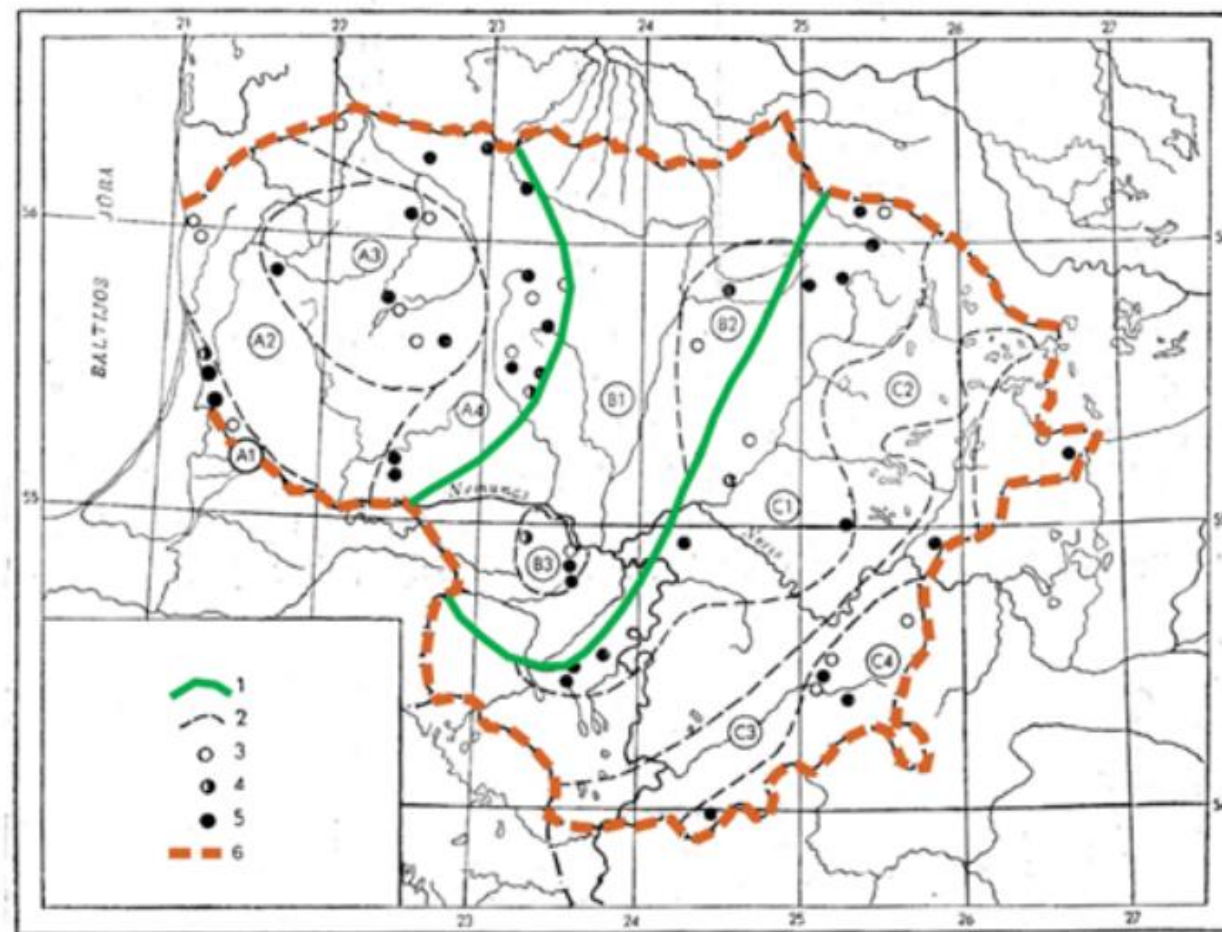
Ivadas	1
Terminų žodynas	2
Santrumpos	4
1. Pelkių gamtosauuginė reikšmė	5
1.1. Pelkės ir kiti durpynai	5
1.2. Pelkių hidrologinio režimo atkūrimas	14
1.3. Pelkių hidrologinio režimo atkūrimo svarba	15
2. Pažeistų pelkių ir durpynų būklės įvertinimas	19
2.1. Pelkių tyrimai, būtini atkūrimo veiklų planavimui	19
2.2. Ekonominė ir socialinė aplinka, suinteresuotųjų šalių interesų derinimas	25
3. Planavimas	27
3.1. Siekiai, principai ir kompromisai	27
3.2. Galimybės ir įgyvendinimo koncepcija	29
3.3. Formalūs planavimo reikalavimai, teisiniai klausimai bei praktiniai patarimai	31
Lenkijos atvejis	31
Lietuvos atvejis	31
3.4. Finansavimo galimybės	41
Lenkijos patirtis	41
Lietuvos patirtis	42
4. Įgyvendinimas	44
4.1. Hidrologinio režimo atkūrimo metodai	44
4.2. Monitoringas ir tolimesnė priežiūra	53
5. Gerosios praktikos pavyzdžiai	58
5.1. Hidrologinio režimo atkūrimas žemės ūkio paskirties naudmenose. Baisogalos šlapynė	58
5.2. Hidrologinio režimo atkūrimas apleistame Sacharos durpyne	60
Literatūra	61

1. Pelkių gamtosauuginė reikšmė

1.1. Pelkės ir kiti durpynai

1.2. Pelkių hidrologinio režimo atkūrimas

1.3. Pelkių hidrologinio režimo atkūrimo svarba

Pelkių ekosisteminės paslaugos – pelkių mums teikiama nauda. Adaptuota pagal Tūkstantmečio ekosistemų vertinimą (Millennium Ecosystem Assessment, 2005). Iliustracijos autorė Jūratė Sendžikaitė.

Lietuvos pelkių žemėlapis: 1 – pelkinių sričių (A – vakarinė, B – vidurinė, C – pietrytinė) ribos, 2 – pelkinių rajonų ribos, 3 – žemapelkės, 4 – tarpinio tipo pelkės, 5 – aukštapelkės, 6 – valstybinė siena. Šaltinis: Seibutis, 1958

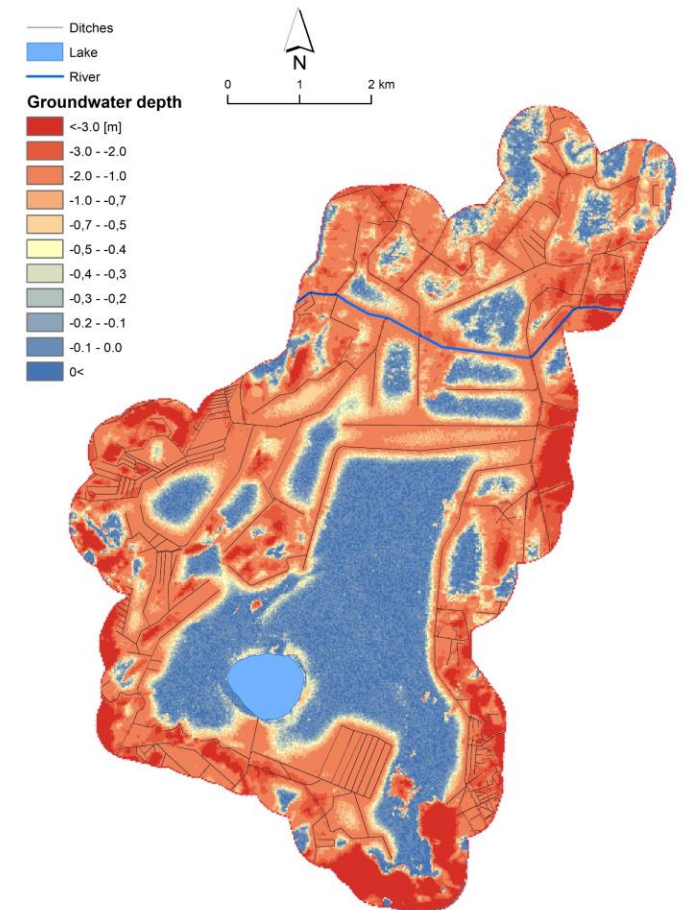
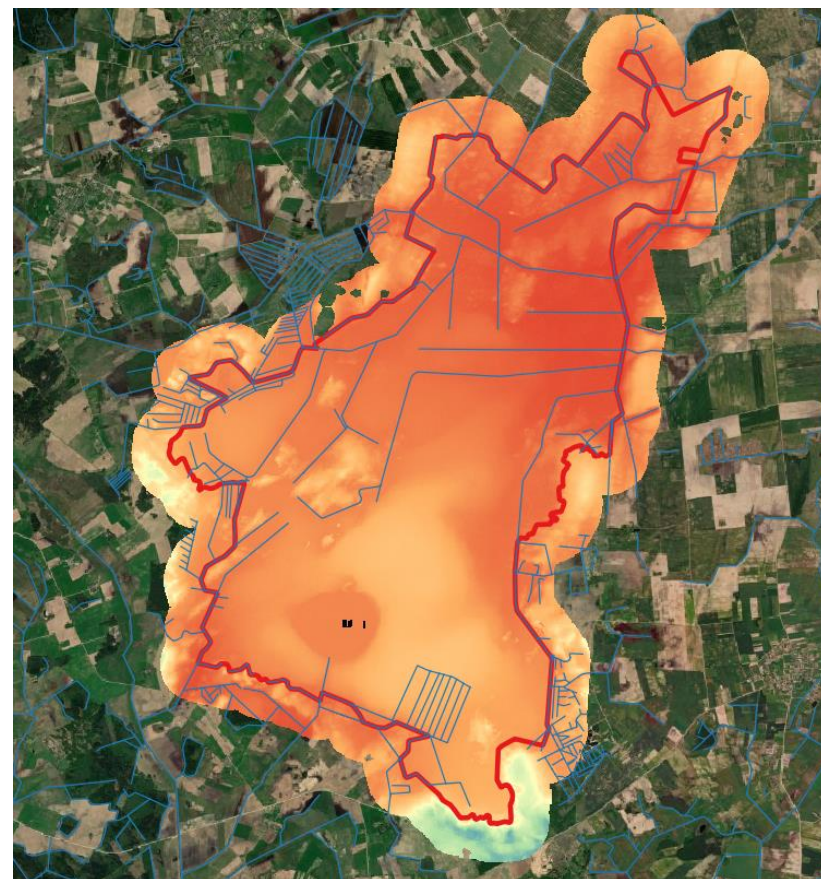
2. Pažeistų pelkių ir durpynų būklės įvertinimas

2.1. Pelkių tyrimai, būtini atkūrimo veiklų planavimui:

Prieš pradėdant planuoti pelkės hidrologinio režimo atkūrimo darbus, rekomenduojama įvertinti:

- * vietą kraštovaizdyje,
- * topografiją ir sausinimo griovių parametrus,
- * geologinę pelkės struktūrą
- * naujausią pelkės istoriją,
- * hidrologines sąlygas,
- * hidrometeorologinius parametrus,
- * biologinę įvairovę.

2.2. Ekonominė ir socialinė aplinka, suinteresuotųjų šalių interesų derinimas

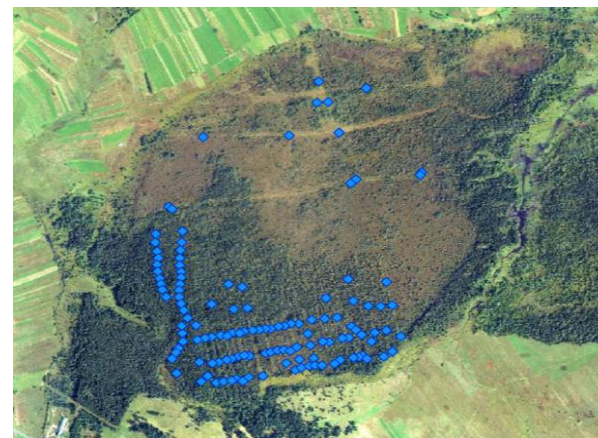
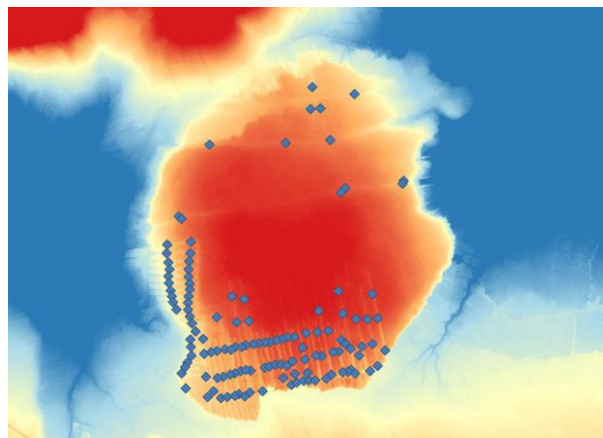
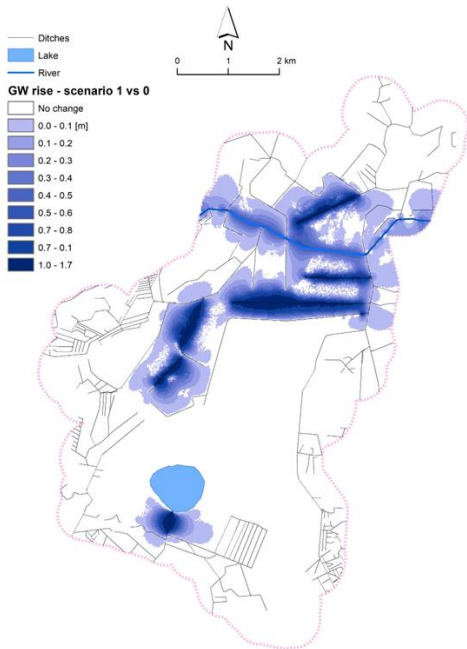
3. Planavimas

3.1. Siekiai, principai ir kompromisai

Svarbu atsižvelgt į pažeistos pelkės atkūrimo tikslus.

- *Ekosistemos atkūrimas.*
- *Biologinės įvairovės atkūrimas ir palaikymas.*
- *Vandens sulaikymas ir jo kokybės užtikrinimas.*
- *Klimato kaitos švelninimas.*

3.2. Galimybės ir įgyvendinimo koncepcija

Pasklidosios žemės ūkio taršos mažinimo priemonė – dirbtinė šlapynė su sedimentacijos tvenkinėliais.

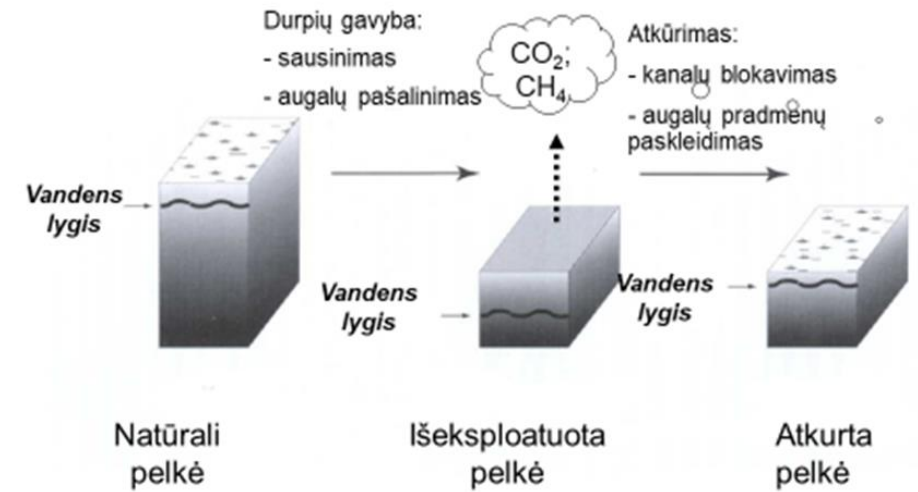
3.3. Formalūs planavimo reikalavimai, teisiniai klausimai bei praktiniai patarimai

3.4. Finansavimo galimybės

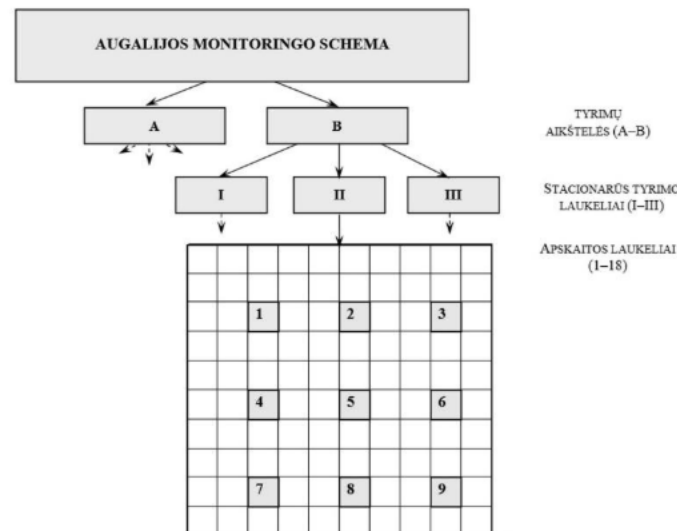
4. Įgyvendinimas

4.1. Hidrologinio režimo atkūrimo metodai

- **sausinimo griovių patvenkimas (pertvėrimas)**
 - durpinėmis užtvaramis,
 - spraustasienių pertvaromis,
 - medienos plokščių pertvaromis,
 - kompleksinėmis pertvaromis,
 - kompleksinėmis pertvaromis su vandens pertekliaus nutekėjimo sistema (nereguliuojamos).
- **užtvankų su reguliuojamomis vandens pralaidomis įrengimas;**
- **sausinimo griovių užpylimas gruntu;**
- **vandenį sulaikančių pylimų įrengimas;**
- **kitos priemonės** (drenažo priežiūros atsisakymas, natūralios bebrų užtvankos, biologinės kilmės užtūros iš žolinių augalų, sumedėjusios augalijos šalinimas).

4.2. Monitoringas ir tolimesnė priežiūra

5. Gerosios praktikos pavyzdžiai

Baisogalos durpynas prieš imantis pelkininkystės veiklą (A, 2020 m.) ir jį įgyvendinus (B 2023 m.)

Sacharos durpynas prieš imantis gamtotvarkos darbų (A, 2018 m.) ir jį įgyvendinus (B, 2024 m.)

RAIMONDAS ŠADZEVIČIUS, LEONAS JARAŠIUS, KRISTINA DAPKŪNIENĖ

KAIP ATKURTI PELKĘ SAVO SKLYPE?

Pelkių atkūrimo gairės ūkininkams

TURINYS

<u>Ivadas</u>	3
<u>1. Pelkės atkūrimo planavimas</u>	5
<u>1.1. Dokumentų rengimas pelkei melioruotoje žemėje atkurti</u>	8
<u>Kai būtina išlaikyti veikiančią melioracijos infrastruktūrą</u>	10
<u>Kai nebūtina išlaikyti funkcionuojančios melioracijos infrastruktūros</u>	16
<u>1.2. Dokumentų rengimas pelkei nemelioruotoje žemėje atkurti</u>	20
<u>2. Pelkės hidrologinio režimo atkūrimo priemonės`</u>	25
<u>Pelkių atkūrimo priemonių pavyzdžiai</u>	28

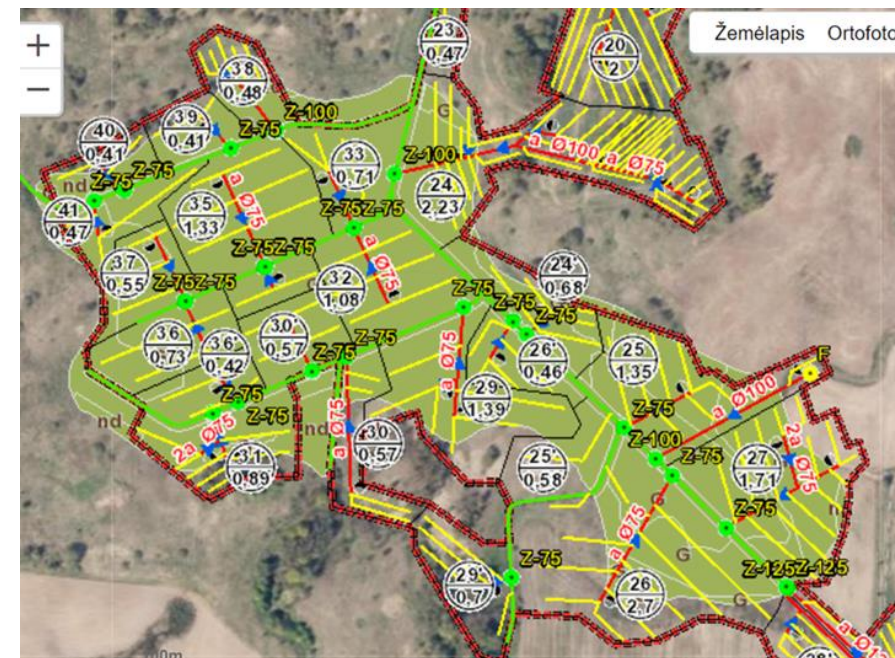
Prieš pradedant pelkių hidrologinio režimo atkūrimą reikia atkreipti dėmesį į šiuos klausimus:

- Ar atkurti numatytaame sklype yra durpinių dirvožemių?
- Ar sklypas patenka į melioruotos žemės apskaitą?
- Ar atkurti planuojamame sklype taikomi veiklos apribojimai?

Erdvinių duomenų bazių pavadinimai	Duomenų tiekėjai	Nuorodos
Durpžemių plotai	Žemės ūkio duomenų centras	https://www.vic.lt/blog/2023/09/27/nuo-2024-metu-isigalios-2-gaab-standartas-slapyniu-ir-durpynu-apsauga/ https://zuikvc.maps.arcgis.com/home/index.html
Lietuvos pelkių ir durpynų duomenų rinkinys*	Lietuvos erdvinės informacijos portalas Geoportal.lt	https://www.geoportal.lt/map/
Lietuvos melioruotos žemės ir melioracijos statinių duomenų bazė**	Lietuvos erdvinės informacijos portalas Geoportal.lt	https://www.geoportal.lt/map/
Specialiosios žemės naudojimo sąlygos „Pelkės ir šaltiniai“	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba Lietuvos erdvinės informacijos portalas Geoportal.lt	https://vst-t.maps.arcgis.com/apps/instant/sidebar/index.html?appid=699ab075954640f990db8a38219b6d44&center=24.3774;55.0999&level=2 https://www.geoportal.lt/map/

*Lietuvos erdvinės informacijos portale Geoportal.lt duomenys apie pelkes ir durpynus pateikiami: Viešos paslaugos → Kitų temų duomenys → Aplinkosauga → Lietuvos pelkių ir durpynų duomenų rinkinys

**Viešos paslaugos → Kitų temų duomenys → Melioracija

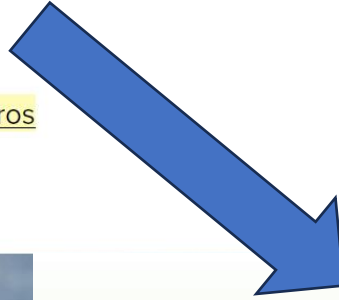
Išsiaiškinus, ar žemė yra melioruota ar nemelioruota, seka pelkės atkūrimo darbams reikalingų dokumentų parengimas.

Čia išskiriame tokias situacijas:

1.1 pelkė atkuriamą melioruotoje žemėje:

- kai būtina išlaikyti veikiančią melioracijos infrastruktūrą
- kai nebūtina išlaikyti funkcionuojančios melioracijos infrastruktūros

1.2 pelkė atkuriamą nemelioruotoje žemėje.

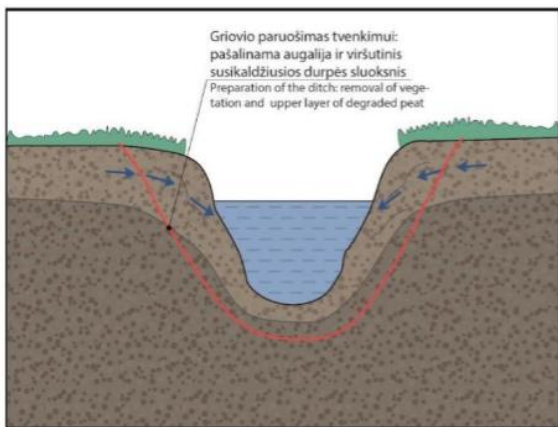
Pelkės atkūrimas melioruotoje žemėje, kai būtina išlaikyti veikiančią melioracijos infrastruktūrą

- 1) Įsivertinkite melioruotų žemių plotą
- 2) Kreipkitės į savivaldybę
- 3) Sudarykite planą pelkei atkurti
- 4) Gaukite reikiamus sutikimus ar leidimus
- 5) Atkreipkite dėmesį į kitus galimus apribojimus

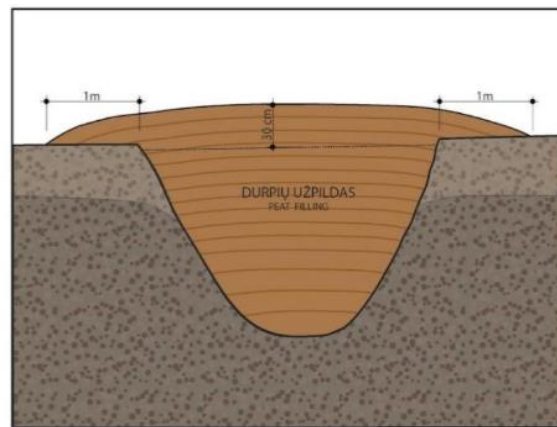
Toliau apžvelgsime šiuos žingsnius detaliau.

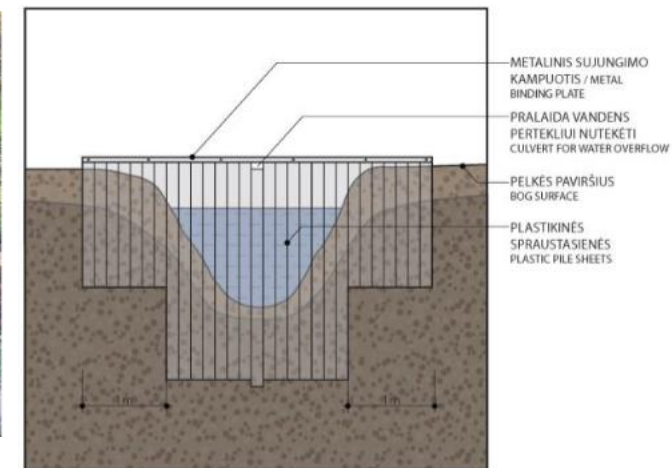
Pelkės hidrologini režimo atkūrimo priemonės

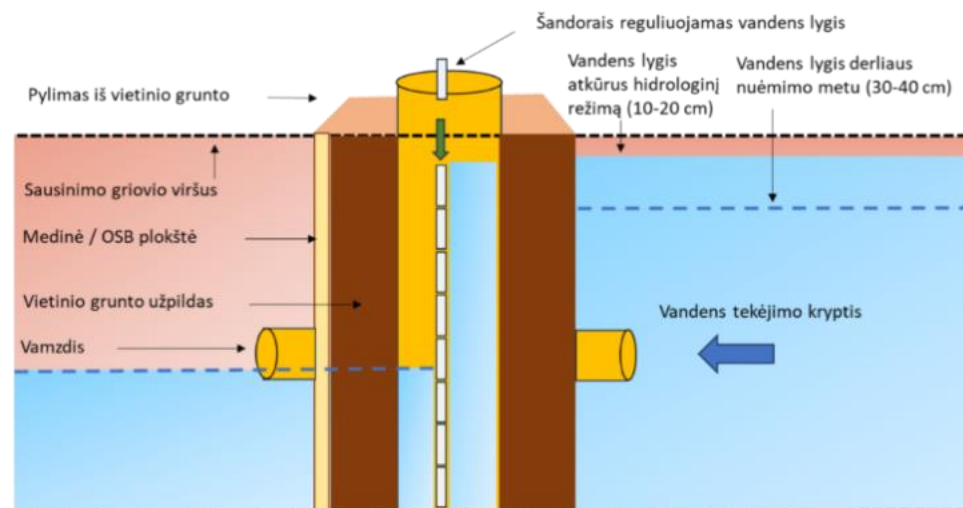
GRIOVIO PJŪVIS PRIEŠ ĮRENGIANT UŽTŪRĄ
CROSS SECTION OF THE DITCH BEFORE THE INSTALLATION OF THE DAM

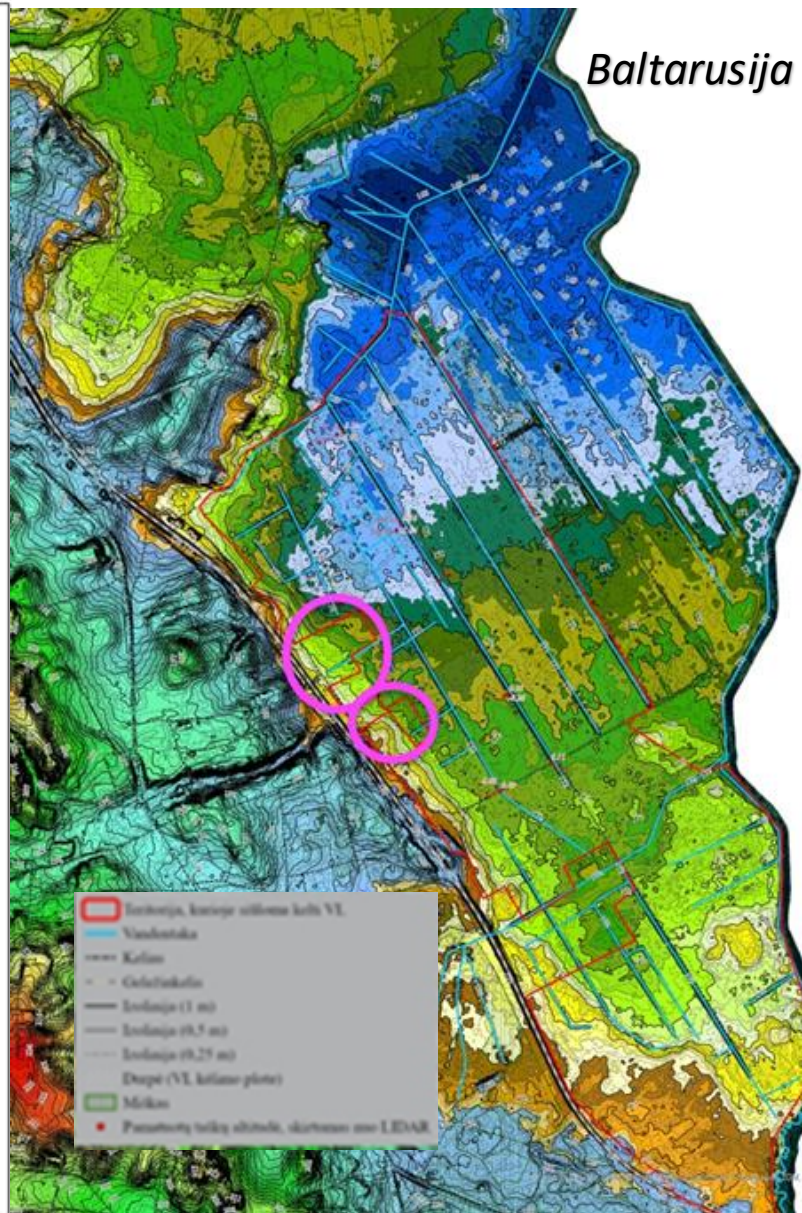
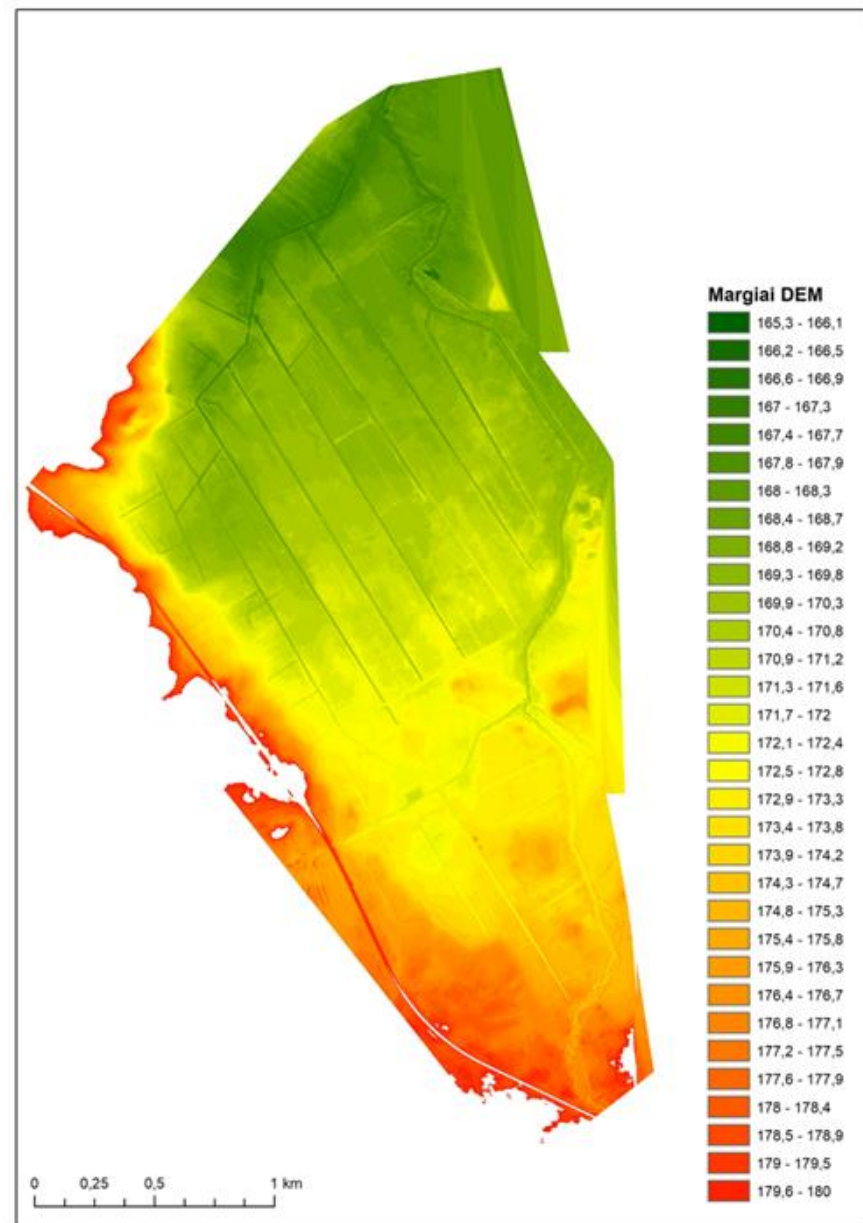
GRIOVIO PJŪVIS ĮRENGUS UŽTŪRĄ
CROSS SECTION OF THE DITCH AFTER THE INSTALLATION OF THE DAM

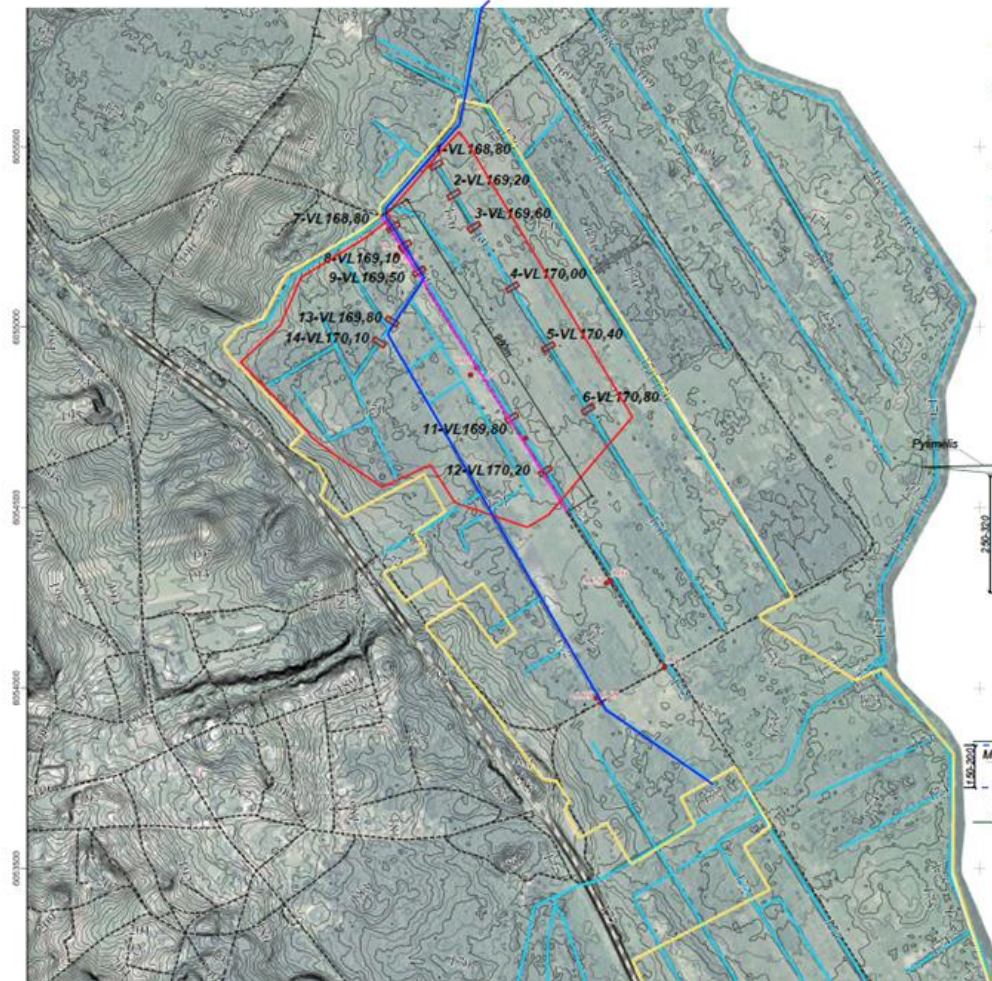
PLASTIKINIŲ SPRAUSTASIENIŲ UŽTŪRĄ
DAM MADE FROM PLASTIC PILE SHEETS

Margių durpyno hidrologinio režimo atkūrimo projektavimas bei pritaikymas pelkininkystės veikloms

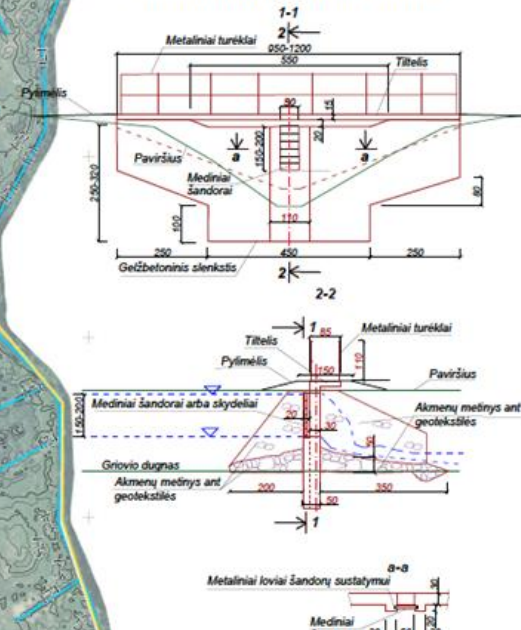
PLANAS M1:10000

SUTARTINIAI ŽENKLAI

- Hidrologinio režimo atkūrimo priemonių teritorija (išeksplotuotas durpynas)
- Šlapyneio formavimo teritorija
- Griovių pertvaros-slenksčiai su reguliavimo priemonėmis
- Magistralinis griovys
- Kiti sausinimo grioviai
- 74 Paviršiaus horizontals
- Paaukštinama kelio sankasa su žvyro danga

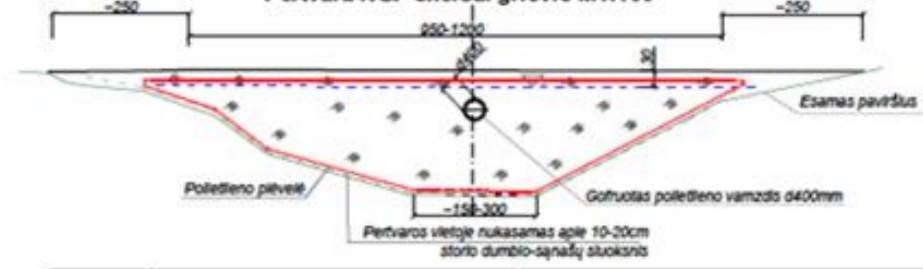
G/B reguliojama pertvara M1:100

NGP Nereguliuojama gruntinė vandens nuleidimo pralaida M1:100

Pertvara NGP skersai griovio M1:100

Projektas **SavePeatLands**

„Žemės ūkio paskirties durpynų atkūrimo skatinimas,
didinant tikslinių grupių gebėjimus Lietuvos ir Lenkijos
pasienio regione“

*Projektas finansuojamas Europos Sąjungos Interreg VI-A Lietuvos Lenkijos programos,
kofinansuojamas LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Lenkijos paukščių
apsaugos draugijos lėšomis.*

Interreg

Lietuva – Lenkija

**Bendrai finansuoja
EUROPOS SĄJUNGA**

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Ačiū už dėmesį!

Leidinius galite rasti Pelkių atkūrimo ir apsaugos fondo interneto svetainėje:

<https://www.pelkiufondas.lt/publikacijos>

Metodinė priemonė:

https://www.pelkiufondas.lt/files/ugd/ce4572_3d2339f94e1245c58bbb16159ab71b35.pdf